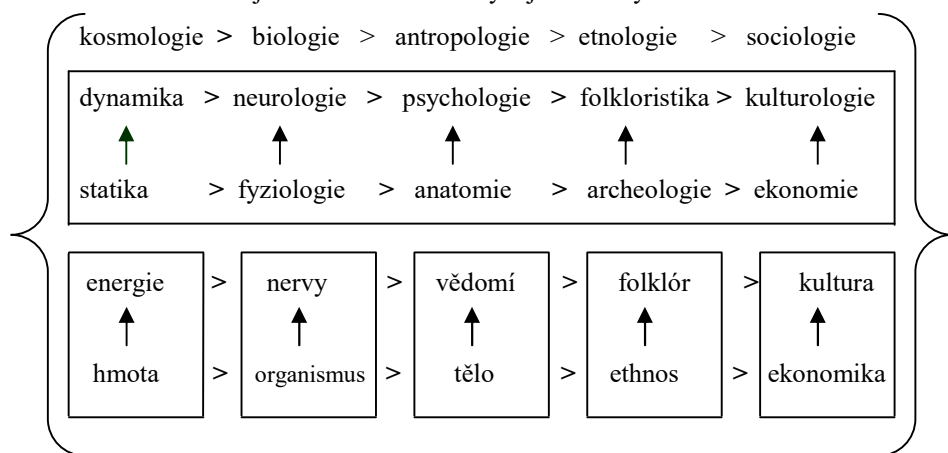

Deskriptivní, normativní a evoluční materialismus

Z ideje monismu v konečné instanci vyplývá, že jazyk, náboženství nebo filosofie se nemohou změnit samy od sebe z nějakých vnitřních pohnutek a tužeb, ale mění se s tím, jak se mění jejich **hmotný nosič**, jazyková komunita a celý národ. Dějiny jazyka, náboženství a kulturních zvyků nelze smysluplně studovat bez etnické antropologie, stejně jako nelze studovat právo, filosofii, literaturu a umění bez těla a břicha společnosti, tj. bez sociologie a ekonomie. Hlubším smyslem monismu je princip **vědeckého materialismu**, který připouští tělo bez ducha, ale nikoli vědomí bez těla. Každá věda se přirozeně specializuje a koncentruje na své výsostné území, ale smysluplnou jednotku zkoumané kulturní skutečnosti představuje pouze celek zahrnující současně i hmotného nositele, tj. živočišně tělo, lidský organismus, etnický kmen, stát, společnost a její hospodářský trh. Obr. 17 ukazuje, jak vědy odrážejí různé vývojové stupně evoluce hmoty a organického života, ale současně na každé úrovni zachovávají úzkou vazbu dané vývojové formy těla a vědomí.

Obr. 1 *Pokusné definice vědeckého materialismu*

Z hlediska vědy to znamená nutně nerozlučné propojení materiálního a mentálního podboru na každém článku evolučního vývoje, např. fyziologie a psychologie, etnologie a jazykovědy nebo sociologie a teorie práva. Obecné filosofické tvrzení, že hmota určuje vědomí, je příliš obecné, než aby metodologicky konstitovalo partikulární vědné obory. Jazykovědný materialismus znamená, že není jazykové změny, která by nebyla podmíněna změnou v existenci jeho nositele, tj. etnologií lidu, který jazyk používá. Žádná jazyková změna tedy nemá příčinu sama v sobě, ale jen v sociálních pohybech

jeho mluvčích: v migracích, zábořích, kolonizacích, míšení etnik a sociálních převratech a odpovídajících změnách úředního jazyka a spisovné normy. Podobné axiomy je nutno rozvést specificky i pro další vědy:

atomární materialismus:	částice generují energii
kosmologický materialismus:	hmota generuje pohyb
fyzikální materialismus:	hmota generuje svůj odraz
biologický materialismus:	organismus si generuje vědomí
antropologický materialismus:	tělo generuje mysl a myšlení
etnografický materialismus:	<i>ethnos</i> si generuje folklór
lingvistický materialismus:	osudy národů řídí osudy jazyků
sociologický materialismus:	společnost si generuje svou kulturu

VĚDA	METAFYZIKA
materialismus: vývoj od hmoty k duchu	idealismus: vývoj od ducha k hmotě
organický kausalismus: samohybná příčinnost vší hmoty	teleologismus: účelný vývoj podle vyššího plánu
evolucionismus: vzestupný vývoj	tradicionalismus: nadčasová tradice
organicismus: organický samovývoj	kreacionismus: duch tvoří <i>ex nihilo</i>
progresivismus: vzestupný pokrok	regresivismus: sestupný úpadek
monismus: pochopení živého jedince a společnosti v jednotě všech projevů	imanentismus: autonomní vývoj v samostatných imanentních řadách
determinismus: duchovní jednání je ovládáno somaticky geny a hormony	indeterminismus, arbitrarismus: vše určuje svobodná vůle ducha
rupturismus: poznání jako organický proces růstu a kvalitativních zlomů	kumulacionismus: poznání jako mechanické hromadění poznatků
kolektivismus: hlavní úloha mas	personalismus: kult velkých osobností
naturalismus: materialistický výklad jevů z reálných přírodních souvislostí	psychologismus: psychologické zdůvodňování, ztráta reálného prostoru

Obr. 2 Hlavní metodologické principy vědy oproti metafyzice

K idejím vědeckého materialismu a s ním úzce spjaté řady dalších metodologických principů na obr. 18 tihla již od antických dob mílétská, sofistická, démokritovská, hippokratovská, kynická a peripatetická věda, a proto si je nelze monopolizovat jako výlučné vlastnictví jedné marxistické sekty uctívající jediného proroka. Ve světě vědy není myslitelné zakládat ortodoxní kultury marxistické estetiky, darwinské zoologie nebo Mendělejevovy chemie, poněvadž buďto je nějaká vědecká teorie poznáním pravdy, anebo jím není, tedy není vědou vůbec. Tak kde došlo jako u sovětského kulturního tradicionalismu 30. let k infekci vědy dobovým kultem vůdcovských osobností, neznamenalo nadřazování „marxistické“ nebo „ruské národní vědy“

nic než jejich vnitřní vyhnití a nahrazení vědecké metodologie renovovaným náboženským kultem. Do sovětské kultovní vědy tak bylo v marxistickém šatu zabudováno celé soukolí tradiční církevní hagiografie a metafyziky a díky tomu vzniklo metodou „rozkladu zevnitř“ nejužší kladivo na rozbíjení metodologie původního marxismu a vědy vůbec. Stejná choroba „vnitřního vyhnívání“ postihuje v souvislosti s narůstáním nálad iracionálního fundamentalismu i všechny jiné epigonské „vědecké sekty“.

Výtah z Pavel Bělíček: *Postmoderní krize humanitních věd a úkoly jejich obnovy*. Praha 2004, ISBN 80-86580-01-6, pp. 78-80